

Strafflagsreformen inför Svenska Kriminalistföreningen.

Vid Svenska Kriminalistföreningens årsmöte i Stockholm den 29 och 30 september 1916 utgjorde det av professorn *J. C. W. Thyrén* framlagda utkastet till strafflag, allmänna delen, föremål för överläggningarna. Prof. Thyrén inledde själv förhandlingarna båda mötesdagarna, första dagen genom ett orienterande föredrag över utkastet i dess helhet, andra dagen genom ett föredrag om utkastets ställning till frågorna om sammanträffande av brott samt om sammanträffande av straff inbördes eller av straff och skyddsåtgärd.

Denna tidskrifts utrymme medgiver ej ett fullständigt referat av överläggningarna. Ett sådant blir ju snart tillgängligt i kriminalistföreningens från trycket utkommande förhandlingar. Efter Svensk Juristtidning, som föranställt om ett af talarne själva gjordt sammandrag af de hufvudsakliga invändningar, som därvid framfördes mot nämnda förslag, tillåta vi oss härmed lämna följande redogörelse för desamma.

• Bötesstraffet och böters förvandling.

Efter prof. Thyréns allmänna föredrag lämnades ordet åt professorn *F. P:son Wetter*, som till en början erinrade om att utkastet icke upptagit till behandling böter vid polisförseelser och böter såsom konfiskationspåföljd vid sidan av egentligt straff. Diskussionen gällde alltså för närvarande endast böter såsom led i den ordinära straffskalan.

I fråga om böters utmätande ville tal. livligt förorda den utväg, som utkastet anlitat för att effektivt genomföra böternas anpassande efter betalningsförmågan. Visserligen hade den utländska lagstiftningen allmänt stannat

vid att överlämna åt domstolen att i ett sammanhang utmäta bötesbeloppet med hänsyn till såväl graden av brottslighet som den skyldiges betalningsförmåga. Följden därav bleve emellertid, att det synliga uttrycket för brottslighetsgraden vid böterna helt bortföller. De omständigheter, vilka påverkade uppskattningen av betalningsförmågan, vore alltför litet påtagliga, för att det skulle vara möjligt för omgivningen eller ens den dömde själv att ur bötessumman tillnärmelsevis avläsa brottslighetsgraden. Då utkastet i stället föreskrivit böters ådömande i dagsböter, hade även vid det reformerade bötesstraffet tillskapats ett uttryck för brottets valör. Antalet dagsböter komme att direkt återspegla brottslighetsgraden oberoende av den dömdes ekonomiska förhållanden. Dessa åter erhöles sitt särskilda beaktande vid domstolens uppskattning av dagsbotens belopp.

För dagsbotens graderande nedåt föreslog tal. att i lagen uppställa ett minimum. Vid lägre betalningsförmåga kunde de skyldige lämpligen sammanföras med dem, som på grund av bristande tillgångar och oförmåga att arbeta vore fullständigt insolventa, en grupp, med vilken lagstiftaren i alla händelser syntes böra räkna. För samtliga dessa kunde ifrågasättas att låta det ådömda antalet dagsböter omedelbart och utan att avvakta frister, utmätningsförsök, förnyat domstolsförfarande o. s. v. övergå i den villkorliga dom, som här bleve det praktiskt viktigaste resultatet av utkastets förvandlingsregler.

I fråga om bötesstraffets verkställighet berörde tal. först bestämmelserna om betalningsanstånd och böters gäldande genom avbetalningar. Det vore en fördel, att utkastet underkastat hithörande förhållanden en legal reglering. Dock kunde ifrågasättas, om icke de föreslagna fristerna tillmätts väl knappt, särskilt vid ett större antal dagsböter. Möjligen borde också antalet avbetalningar variera med dagsböternas antal. I alla händelser borde möjlighet öppnas att bevilja förlängt anstånd, ifall den dömdes betalningsförmåga försämrades i tiden efter domen, i vilket avseende prövningsrätt tilläventyrs kunde tilläggas överordnad exekutiv myndighet.

Angående utkastets ställning till förvandlingsproblemet, bötesstraffets stora crux, erinrade tal. om att utkastet icke berett möjlighet till böters avarbetande utan frihetsförlust, vilket institut på praktiskt håll mötts av nästan enstämmigt motstånd. Förutsatt att ett dylikt avar-

betande icke kunde genomföras, erbjöde utkastet väl avvägda möjligheter att skilja de mera ofarliga bötesdömda från de farligare och låta skillnaden återverka på förvandlingen. Därest det icke varit den dömda möjligt att gälda böterna, inträdde i de praktiskt viktigaste fallen en särskild form av villkorlig dom, avsedd att förmedla förvandlingsstraffets bortfallande. Om däremot den bötfälde tredskats, tillämpades ett därav betingat, strängt förvandlingsstraff. Den föreslagna villkorliga domen ansåg tal. kunna utnyttjas till att ytterligare beakta olika samhällsfarlighet hos de bötesdömda. För detta ändamål behövdes endast att låta bestämmandet av förvandlingsstraffet anstå till den senare tidpunkt, då domstolen förklarade anståndet förverkat. De skäl, som i andra fall gjorde sig gällande emot en villkorlig dom i den formen, att straffet bestämdes först sedan sig visat, att den dömda icke bestått provet, saknade tillämplighet i detta sammanhang, där uppgiften blott vore att inom en tämligen trång ram låta förvandlingsstraffet påverkas av senare ådagalagd samhällsfarlighet. -- Vidare framhöll tal. vissa synpunkter, som talade mot att använda det ordinarie fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff. Under förutsättning att praktiska hinder icke mötte, borde för ändamålet i stället utbildas ett med frihetsförlust förbundet bötesarbete, där arbetstvånget trädde i förgrunden och frihetsförlusten endast bleve det nödvändiga medlet för arbetstvångets genomförande.

Till sist berörde tal. i korthet bötes- och frihetsstraffens inbördes förhållande. Om frihetsstraffet anordnades såsom en straffart, vilken alltid betraktades såsom svårare än böter, bleve frihetsstraffets minimum främst beroende av hur långt upp på straffskalan bötesstraffet kunde utnyttjas. Vissa med böterna sammanhängande förhållanden kunde föranleda tvekan inför ett bötesmaximum, så högt som utkastets (200 dagsböter), och nödvändigheten att differentiera olika straffarter vid ringare och grövre brottslighet syntes kunna tillgodoses även med ett något lägre minimum för frihetsstraffet (1 eller 2 månader). Ett sådant lägre minimum skulle måhända i alla händelser bliva erforderligt inom specialstraffrätten.

Landshövdingen *J. Widén*, som här efter erhöll ordet, gav ett erkännande åt de två stora nya huvudprinciper, som i avseende å bötesstraffet innehållas i lågutkastet: bötesstraffets avmätning efter betalningsform å -

gan (ej inkomsten) och medgivande av rätt till avbetalning.

I avseende å den förra syntes ett gott förslag vara funnet i införandet av en s. k. dagsbot, varigenom domstolarne så att säga tvingades att på ett efter betalningsförmågan avpassat sätt avmätta böterna, något varmed de ock enligt tal:s tanke skulle gå i land.

Vad anginge avbetalning å böterna befarade tal., att det skulle möta någon svårighet vid verkställigheten med de olika fristerna, vilka ej heller stode i förhållande till bötesbeloppet utan till antalet dagsböter. Det skulle enligt hans mening varit förmånligare med ett visst, lämpligt avpassat anstånd, lika för alla böter där ett gäldande avbetalningsvis vore tillåtet. I varje fall bleve det nog svårare för dem, som i regel ådömdes de lägre bötesbeloppen, att komma ut med dem; och det borde därför ej möta betänkligheter även vid ett mindre antal dagsböter att göra fristen litet längre, liksom vid större antal litet kortare.

Tal:s anmärkningar riktade sig förnämligast mot förvandlingsstraffets anordnande: en efterföljande ny procedur inför domstol. Härigenom befarades svårigheter vid straffverkställigheten, uppskov och ökat tillfälle att undandra sig straffet. Strävandet efter förbättring i avseende härå hade hittills inriktat sig på att genom snabba verkställighet av böter och förvandlingsstraff åstadkomma en mera tillfredsställande straffverkställighet, vilken f. n. lämnade rätt så mycket övrigt att önska. Förslaget komme att verka i alldeles motsatt riktning; särskilt med vår nuvarande domstolsorganisation och straffprocess skulle det bereda mycket stora svårigheter. Huru råda bot härpå? Utan kännedom om strafflagens speciella del och den blivande anordningen av straffprocessen vore det svårt att angiva en mera bestämd ståndpunkt. En förmån syntes vara, att bötesförvandlingen förlades till domstolen; men kunde den ej äga rum i sammanhang med böternas ådömande? Visserligen bleve då domstolen ej i tillfälle taga hänsyn till visad tredska; men den vore nog i allt fall ej utan ledning för förvandlingsstraffets utmätande. Det regelmässiga minimum, en månad, syntes vara väl högt. För det fall att efter bötesdomen betalningsförmågan oförvällat minskades, sjukdom o. d., torde något särskilt remedium böra anvisas.

Avskiljandet av de s. k. polisförseelserna från tillämpning av de i strafflagen givna reglerna om straffmät-

ning och förvandling syntes i vissa fall betänkligt. Mycket berodde här dock på vad som komme att upptagas i strafflagens speciella del. Dock torde under alla förhållanden vara svårt att åstadkomma en bestående, lämplig avgränsning.

Professorn *N. Stjernberg* framhöll det betänkliga uti att, innan man sett, huru försöken till proportionering av böterna och till ett framtvingande av deras verkliga gäldande i praktiken utfallit, vidga bötesstraffets användning genom slopande av alla fängelsestraff under tre månader på sätt i utkastet skett. I det förra avseendet hotar särskilt faran, att de större bötesstraffen allt för mycket indraga även den dömdes närmaste i brottets följder. I avseende å böternas verkliga gäldande får man icke bortse ifrån att det icke är så mycket på straffhotet som på den förefintliga förmågan att metodiskt handhava sin ekonomi, som det kommer an. Denna får icke uppskattas för högt. Följden av bötesstraffets vidsträcktare användning kan lätteligen leda till att det endast blir de högre klasserna, som i verkligheten profitera därav genom att i större utsträckning än hittills slippa undan frihetsstraff, t. ex. vid allehanda oredlighetsbrott, medan de lägre klasserna alltjämt sitta där med sitt frihetsstraff, låt vara att det hädanefter kallas förvandlingsstraff. Fängelsestraffets minimum är redan nu hos oss högre än i andra länder. Stormen mot de korta frihetsstraffen under förra århundradet avsåg väsentligt kortare sådana. Man har ock numera allt mer beaktat den stora fördelen hos de relativt korta frihetsstraffen, att de i ekonomiskt hänseende mindre hårt drabba den skyldiges närmaste. Bortser man från de fall, då numera villkorlig dom eller uppfostringsåtgärder kunna komma till användning, samt från de fall, då dessa straff drabba verkligt förhärdade element, kan icke heller deras effektivitet bestridas.

Justitierådet *P. von Seth* framhöll vikten av att allt, som kunde göras för att bötesstraffet skulle bliva ett verkligt förmögenhetsstraff, också bleve iakttaget. Till vinnande av nämnda syfte borde man framför allt i största möjliga utsträckning söka underlätta för de bötfällda att frivilligt inbetala böterna. För den stora mängd bötfällda, vilkas inkomster helt och hållet eller till huvudsakligaste delen bestode i arbetslön, måste betalningen givetvis tillgå på det sätt, att de avstode en lämplig del av denna, allteftersom det behövdes och arbetslönen utfölle.

Ett gott stöd härvid skulle givetvis beredas dessa löntagare, om man i förevarande hänseende kunde med lämpliga modifikationer tillämpa det system, som på senare tider börjat med stor framgång användas inom vissa affärer, efter vad tal. hade sig bekant särskilt i Göteborg, och vilket ginge ut därpå, att vederbörande arbetsgivare med de anställdas begivande innehölle en del av dessas avlöning med skyldighet att därav bestrida vissa deras utgifter såsom för hyra och skatter m. m.

Tal. skulle därför gärna se, att om förslaget, att böter skulle utdömas i form av dagsböter, vunnit tillslutning, ifrågavarande reform förbundes med åtgärder, som gjorde det möjligt för en bötfälld — icke såsom en skyldighet men såsom en rättighet — att med bindande verkan avgiva en förklaring, att hans arbetsgivare skulle äga att till böternas gäldande innehålla viss del av den bötfälldes arbetsinkomst.

Naturligtvis mötte mot en dylik anordning vissa svårigheter från legislativ synpunkt, såsom ordnandet av förhållandena, då utmätning för annan gäld sökes hos den bötfälde eller då sjukdomsfall inträffa i hans familj o. s. v., men ej heller dessa svårigheter torde vara oöverbanneliga.

F r i h e t s s t r a f f e n s s y s t e m .

Inledaren, byråchefen *N. Sandell*, satte ett fortsatt praktiskt reformarbete på det beständes grund framför en mera genomgripande omgestaltning av straffsystemet. Tal. betraktade som en given förlust i prof. Thyréns förslag, att han utbrutit gällande lags fängelsestraff, som nu bildade ett uppmjukande inslag i systemet, och ställt det på sidan såsom *custodia honesta*, här benämnd arrest, samt för den stora mängden av brott anvisat, praktiskt taget, en enda straffart, tudelad under namn av *f ä n g e l s e* eller *enrumsstraff* och *t u k t h u s* eller *progressivstraff*, utan annan åtskillnad i fråga om fängbehandlingen, så vitt den angivits i lagförslaget, än att fängelsefånge ägde rätt att bära egna kläder, en från fångvårdssynpunkt tvivelaktig förmån. Då prof. Thyrén för att helt undvika det korta frihetsstraffet och så långt möjligt undantränga gemensamhetsfängelset avsett böter såsom allmänt straff för hela serien av ringa brott, låtit frihetsstraffet i regel fortgå de tre första åren i enrum och satt gemensamhetsstraffets minimum till två år med ett års efterföljande prøvotid såsom obligat straffavkortning eller villkorlig frigivning, hade han befast ett svalg

mellan högsta fängelsestraff tre år och lägsta tukthusstraff sex år, som komme att vålla avsevärda olägenheter vid straffmätningen. Det korta frihetsstraffet behövde dock ej utmönstras, om det toges till utgångspunkt för fortsatt övervakning, och även ett kortare gemensamhetsfängelse kunde efter flerårig cellvistelse tjäna som lämplig övergång till utträde i det fria samhället. Våra gemensamhetsanstalter med sina strängt ordnade förhållanden, isolering under sovtid, genomförd gruppering och övervakning samt nyligen inledda trädgårds- och jordbruksarbeten erbjöde numera rika utvecklingsmöjligheter. En reformerande strafflagstiftning borde kunna räkna med ett reformerat gemensamhetsfängelse.

Det syntes tivelaktigt, huruvida custodia honesta såsom särskilt straff för altruistiskt bestämda brott kunde anses pakallat vare sig från synpunkten av folkopinionens krav eller för att trygga den dömdes återvändande till det fria samhället.

I motsats till prof. Thyren, som ansåge ett sammanförande av bötesdömda fångar till gemensamt arbete rent av förkastligt, förordades, att förvandlingsstraffet finge avtjänas med ett gagnande gemensamhetsarbete i det fria eller med handräckningssysslor inom straffanstalterna.

Såsom ett allmänt önskemål framhölls, att den skarpa skillnaden mellan straffen för olika slag av brott mildrades samt att de hårda övergångarna såväl mellan straffarterna inbördes som mellan enrummsstraff och gemensamhetsfängelse utjämnades.

Prof. *Stjernberg* framhöll, hurusom — bortsett från custodia honesta, vilken straffform talaren vore övertygad skulle tränga igenom, därest alla missförstånd, som i detta sammanhang yppat sig bleve skingrade — huvudspörsmålet i förevarande fall vore, huruvida man i fråga om den vanliga kriminaliteten skulle hålla sig med en eller två arter av frihetsstraff. Utkastets grundtanke att upprätthålla tvenne sådana, men icke tillåta dem att löpa parallellt med varandra, vore fullt berättigad. I utformningen av denna tanke hade utkastet emellertid underskattat den stora svagheten hos cellstraffet, som består i den oförmedlade övergången från ett onaturligt liv i inspärning till en fullständigt oinskränkt frihet. Icke ens den möjlighet att bereda en dylik övergång, som den villkorliga frigivningen hos oss för närvarande erbjuder, har förslaget upprätthållit. Å andra sidan

underskattar det ock möjligheten att genom gruppindelning av fångarne, friluftsarbete (inom eller utom straffanstalten) o. s. v. motverka gemensamhetsstraffets skadlighet. I detta stycke är förslaget rent av reaktionärt. Det betecknar ett försök att vrida rättsutvecklingen hos oss tillbaka till ett redan passerat stadium.

I varje fall vore det ett fel att med utkastet uppbygga hela frihetsstraffens system just på denna omstridda uppfattning om det treåriga cellstraffets relativa förträfflighet. Enligt förslaget är nämligen cellstraffets obligatoriska maximum (3 år) tillika maximum för fängelsestraffet. Straffarbetsstraffets minimum är satt så högt (6 år) just för att i det längsta undgå gemensamhetsstraff; och den villkorliga frigivningen tjänar främst syftet att även i fråga om detta straff komma ifrån gemensamhetsstraffet. En sådan lucka i straffskalan leder till de egendomligaste konsekvenser inom andra straffrättsliga institut, vilka av tal. närmare belystes. Den allmänaste betänkligheten vore emellertid den, att brott, som enligt hittills vanliga grundsatser skulle falla inom skalan 3—6 år, komme att pressas ned under treårsgränsen. Därigenom komme så pass grova brott att beläggas med fängelsestraff, att ändamålet med bibehållandet av tvänne straffarter, nämligen att särhålla de lindrigare fallen av kriminalitet från de verkligt grova, förfelades.

Resultatet av dylika överväganden kunde enligt tal:s mening sammanfattas så, att de nya vägar, på vilka utkastet ville inleda det svenska fängelseväsendet, icke äro tillräckligt motiverade. Bibehåller man fängelsestraffets maximum vid två år, och låter man samma tidsmått vara minimum för straffarbetsstraffet, får man ett straffsystem, som lämnar frågan om förhållandet mellan cellstraff och gemensamhetsstraff öppen, med vars allmänna valör domstolerna och det allmänna rättsmedvetandet sedan gammalt äro förtrogna, och med vilket slutligen straffsystemets inverkan på straffmätningen låter sig vida säkrare beräknas än enligt förslaget.

Straffskärpningar vid återfall
samt skyddsåtgärder
mot farliga återfallsförbrytare.

Diskussionen inleddes av prof. *Stjernberg*, som till en början påpekade, hurusom utkastet med fullt fog och i överensstämmelse med främmande lagstiftning upptagit straff-

bestämmelser för generalrecidivet. Beträffande förutsättningarna för återfallsstraffs inträde avveke det emellertid från annan lagstiftning på ett sätt, som icke kunde anses lyckligt. Då det låter t i d s l ä n g d e n av förut undergången bestraffning vara avgörande, privilegierar det, liksom f. ö. vår gällande rätt genom sitt krav på till fulla undergången bestraffning för tidigare brott, på ett obehörigt sätt brottslingstyper av en högre kriminell aktivitet, som lyckats delvis undandraga sig bestraffning t. ex. genom rymning. Gränsen för återfallsstraffets användning bliver vidare därigenom dragen så, att rena obetydligheter såsom t. ex. den omständigheten, att en person släppts ut några dagar förr eller senare, att han i en tidigare dom fått en veckas längre eller kortare straff, komme att bliva avgörande för frågan om återfallsstraff skall få användas. En utveckling i riktning mot allt mera tilltagande mildhet vid straffets utmätande i allmänhet blir enligt förslaget till sin verkan alldeles särskilt förstärkt, när det gäller bestraffning för senare förövade brott, under det att den kriminalpolitiska uppgiften i fråga om återfallets bestraffning just är att så mycket som möjligt motverka en dylik tendens.

Då meningen är att i motsats till gällande rätt icke göra straffskärpningen vid återfall obligatorisk utan lämna åt domaren en fri prövning i detta hänseende, är det av särskild vikt, att man icke genom allt för konstlade regler i onödan avslänger domstolen från återfallsstraffets utnyttjande i sådana fall, där detta verkligen är påkallat. Detta leder nämligen lätt till ett försvagande av återfallsstraffets utnyttjande över huvud. Och faran härför är ingalunda obetydlig. »I fråga om ett effektivt utnyttjande av återfallsstraffen har den nutida rättsskipningen i nästan alla kulturländer lämnat lagstiftaren i sticket«, heter det i motiven till ett av de nyaste utländska strafflagsförslagen.

Alla nu nämnda olägenheter undginge man, om man i överensstämmelse med den nyare lagstiftningen såsom förutsättning uppställer tidigare förövade av brott, en eller flera gånger, jämte därför undergången bestraffning, samt därvid, i motsats till den svenska rättens så gott som unika bestämmelse, låter även delvis undergången bestraffning vara i detta hänseende tillräcklig. Måhända vore det ock skäl att överväga, huruvida icke återfallsstraffet, såsom garanti mot en befarad allt för stor mildhet hos domstolarna, bör ha karaktären av icke blott, såsom enligt för-

slaget, en förhöjning av latitudens maximum utan ock en förhöjning ay minimum. Detta behöver icke betyda, att straffskärpningen göres obligatorisk. Man kan ju alltid, delvis i överensstämmelse med vår gällande rätt, tillåta domstolen att gå ned under detta förhöjda minimum, därest detta i särskilda fall skulle vara påkallat.

Förutsättningen för särskild skyddsåtgärds tillgripande mot en återfallsförbrytare är enligt utkastet, att en kvalificerad återfallssituation föreligger. Tidslängden för förut undergången bestraffning skall vara längre, och det nya brottet grövre. Tekniskt sett föranleder detta till samma anmärkningar, som nyss riktats mot återfallsinstitutet i gemen.

Skyddsåtgärden innefattar, att domstolen, sedan den dömt till straff, förordnar om internering i stället för straffets undergående. Den utländska lagstiftningen står i allmänhet på den ståndpunkten, att internering skall inträda först efter det ordinära straffets utstående. Man vill giva vedergällningstanken sitt och preventionen sitt. Att därav vilja göra en principfråga vore dock säkerligen oriktigt. Åtskilliga lämplighetsskäl tala emellertid för att låta straffet utstås först. Särskilt skulle det nog uppfattas såsom betryggande för den medborgerliga rättssäkerheten, att frågan, hurvida internering skall tillgripas, avgöres först efter det ordinära straffets utstående, särskilt om man, såsom kriminalistföreningen i en till Kungl. Maj:t förra året ingiven framställning i ärendet gjort gällande, gör dess tillgripande beroende av en samstämmighet i uppfattning i detta hänseende hos domstol och fängvårdsmyndighet. Säkerligen skulle det ock på detta sätt bliva lättare att verkligen förmå domstolarna till att begagna sig av det nya institutet än om de redan i domens ögonblick hava att bestämma sig för en dylik utväg. Än mera bleve detta fallet, om interneringsbeslutet endast avsåge en viss kortare tid åt gängen.

Överdirektören *V. Almqvist* ville på en av prof. Thyren framkastad fråga, vad skäl det kunde finnas till att icke åtnöjas med allenast skyddsåtgärd och icke tillika straff gent emot en svår och samhällsvådlig förbrytare, svara med ett exempel. Antag, att två personer gemensamt begått en gärning, varför straffet i allmänhet skulle utgöra sju års tukthus. Den ene har emellertid förut undergått mångårigt tukthusstraff och är jämväl i övrigt sådan, att enligt de föreslagna bestämmelserna skyddsåtgärd är tillämplig beträf-

fande honom. Den andre är däremot icke sådan: han har förut varit ganska oförvillig. Kan det då vara lämpligt, att den till sin läggning vida svårare brottslingen slipper undan allenast med internering i en förvaringsanstalt, där intet strafflidande är avsett utan han kan få njuta förmåner av allehanda trevlig art, röka cigarrer, undfägna sig med sylter och safter och läckerheter, såsom de internerade i Camp Hill Prison, Englands interneringsanstalt, medan den ringare brottslingen måste hållas till strängt tukthusarbete med umbärande av allt, som kan göra livet drägligt? För båda kan ju behandlingstiden bli lika lång. Den uslaste kan ofta på skickligaste vis »spela« hygglig och omvänd. Anstaltens tjänstemän kunna nog låta narra sig — och så rekommenderas den samhällsvådliga till frigivning! Nej, båda måste ha straff — den sämre efter dess undergående fortsatt internering.

De sinnessjukas och psykiskt abnormas straffrättsliga behandling.

Inledaren, överläkaren dr. *Olof Kinberg*, började sitt anförande med påpekandet att överskriften till fjärde kap. i Thyréns utkast: »Om de grunder, som utesluta eller minska brottsligheten« vore inexakt, så till vida som man bland de personer, hos vilka psykisk rubbning är straffminsknings- eller uteslutningsgrund, ofta påträffar en både kvalitativt och kvantitativt betydelsefull brottslighet. Det förhållandet, att Thyrén i 4 kap. 1 § underlåtit angiva något s. k. psykologiskt otillräknelighetskriterium i fråga om sinnesslöheten och de mera varaktiga tillstånden av sinnessjukdom konstaterades med tillfredsställelse. I fråga om de tillfälliga psykiska rubbningar, som böra medföra straffrihet samt i fråga om alla de tillfälliga eller mera permanenta tillstånd, som böra medföra straffminskning eller straffets utbytande mot säkerhetsåtgärder, har Thyrén däremot tagit sin tillflykt till dylika auxiliära kännetecken (icke till sig veta, oförmåga att handla efter sin vilja, bristande insikt om sin handlingens betydelse). Någon principiell skillnad emellan avita tillstånden och dessa tillstånd finnes emellertid icke, och de av Thyrén angivna kännetecken äro, liksom alla förut använda eller föreslagna, innehållsligt obestämda och för trånga. Deras bibehållande i lagtext är sålunda positivt skadligt. — I 3 §, som handlar om obligatorisk undersökning om sinnesbeskaffenhet i vissa fall, har Thyrén följt

de regler, han angivit i sina Principer. Recidivet såsom undersökningsgrund har emellertid genom paragrafens avfattning alltför snävt avgränsats. — Mycket kortvariga psykoser såsom vissa epileptiska och alkoholiska psykoser, i regel förbundna med stor samhällsvådighet, bli enligt utkastet icke föremål för vederbörliga säkerhetsåtgärder, vilket är en betänklig lucka.

Sammanträffande av brott m. m.

Efter prof. *Thyréns* inledningsföredrag andra mötesdagen begärdes ordet av prof. *Stjernberg*, som opponerade mot förslaget att likställa den ideella och reella konkurrensen på det sätt, att även den reella underkastades samma regel som f. n. den ideella, nämligen absorptionsgrundsatsen, i stället för att, såsom eljest allmänt förordades, vid den reella konkurrensen medgiva en förhöjning av den svåraste latituden. Skall den hittills varande latituden för ett brott vara tillräcklig även för den mängd av försvärande omständigheter, som bestå däri, att vederbörande jämväl förövat en mängd andra brott, blott dessa icke hemfalla under svårare latituder, betyder detta i verkligheten en väsentlig reduktion av straffet för det fall, att brottet i fråga ensamt föreligger till bestraffning, såvida man icke skrider till en allmän förhöjning av de hittillsvarande strafflatitudernas maxima. Gör man åter detta, blir avståndstagandet från den ovan nämnda skärpningsgrundsatsen mera formellt än reellt. Frågan blir då, om man skall låta den reella konkurrensen spela rollen av en blott försvärande omständighet inom en på detta sätt utökad latitud eller man skall bibehålla latituden oförändrad och låta konkurrensen utgöra en särskild fakultativ straffskärpningsgrund.

Vare sig man höjde de hittills varande strafflatitudernas maxima eller icke, vore för övrigt metoden att reservera ett stycke av latitudens övre del för den alldeles särskilda grupp av försvärande omständigheter, varom här är fråga, bestämt att föredraga med hänsyn till den större garanti den erbjuder för likformighet i straffmätningen. Låt vara att en tendens till mildhet i allmänhet kännetecknar domstolarnas straffmätning: så otillgängliga för en tillfällig eller exalterad stämning hos den stora allmänheten hava de dock icke hos oss visat sig vara, att icke detta till undvikande av allt för stora dylika ojämnheter vore att rekommendera.

Den för både doktrin och rättspraxis betydande för-

månen utav en likformig behandling av den ideella och reella konkurrensen behöves därför icke uppgivas. Man har nämligen alltid möjligheten att underkasta dem båda skärpningsgrundsatsens metoder, såsom den norska strafflagen ock gjort, vars föredöme på denna punkt med allt skäl förtjänade efterföljd. Anledningen till att förslaget icke kunnat upptaga denna grundsats ens för den reella konkurrensens del vore ytterst att söka i den förut i diskussionen berörda luckan i straffskalan inom frihetsstraffen, vilken för en mängd fall faktiskt omöjliggjorde verklig straffskärpning.

Till sist opponerade talaren mot att den för rättstillämpningen betungande och för vår rätt egendomliga regeln om reduktion av straffet vid konkurrenssituationer enl. Str. L. 4: 10 skulle i en ny strafflag bibehållas. En sådan reduktionsregels existensberättigande vore lindrigast sagt synnerligen tvivelaktigt. Främmande lagstiftning och doktrin vilja alls icke veta av den, utan vilja i dylika fall ha det nya brottet bestraffat utan något hänsynstagande till det förut begångna. En regel, som sörjer för ett enhetligt verkställande av på verkställighetsstadiet sammanträffande frihetsstraff, är väl erforderlig, men denna kan lämpligen handhavas av den verkställande myndigheten. Nämda reduktionsregel går ju ock för en mängd fall ut på den kriminalpolitiskt sett mycket egendomliga grundsatsen: »Ju förr man begår nytt brott, desto större rabatt får man.» Att straffliderna genom denna regels bortfallande skola bliva för långa behöver icke befaras. Villkorlig frigivning bör alltid stå till buds i de fall, då avkortning verkligen är påkallad. Denna form för straffets avkortande utgör även i förevarande fall kriminalpolitiskt sett den riktigaste reduktionsregeln. Även på denna punkt föranledes utkastet till en avvikelse från vad eljest allmänt är vedertaget eller anses lämpligt ytterst av den ovannämnda egendomliga luckan i straffskalan.

Den villkorliga straffdomen.

Registratorn *Harald Salomon* hade icke något att erinra mot en utsträckning av den villkorliga domens tillämpningsområde på sätt prof. *Thyrén* föreslagit, men ifrågasatte, huruvida icke en ytterligare skärpning borde göras i fråga om de subjektiva förutsättningarna för sådan doms meddelande. Med glädje hälsades förslaget om införandet av särskild förundersökning beträffande den tilltalades personliga förhållanden, varigenom en långt noggrannare gallring

än förut komme att äga rum av de olika fallen. Förundersökningen torde dock icke, såsom Thyren föreslagit, böra göras obligatorisk för alla fall med 3-årig prøvotid, således även de allra obetydligaste. Detta komme nämligen att stöta på stora praktiska svårigheter. Lämpligast torde vara, att förundersökningen gjordes obligatorisk allenast i fråga om målen angående de häktade, som erkänt vad som lagts dem till last, samt att i fråga om andra mål, där talan om ansvar väckts av åklagaren, åt domstolen överlämnades att besluta om undersökning, där sådan ansåges nödig. Förslaget, att den villkorligt dömda med 3-årig prøvotid i regeln skulle ställas under vård (lämpligare: övervakning), innebure ett obestridligt framsteg. Övervakningen innefattade det sociala momentet i straffrättsskipningen, och arbetet på detta område kunde, om det rätt organiserades och leddes, bli till stort samhälleligt gagn. Att övervakningen ovillkorligen skulle fortgå under hela prøvotiden, d. v. s. hela 3 år, syntes dock väl strängt. Lämpligast torde vara att lägga i domstolens hand att efter omständigheterna bestämma, när övervakningen i det särskilda fallet skulle upphöra; dock att sadant förordnande icke finge givas förr än 6 månader av prøvotiden förflutit. Skyldigheten för den dömda att, där han vore arbetsför, inom viss tid före prøvotidens utgång gälda skadestånd vore en nyhet, som förefölle tilltalande, men som torde stöta på praktiska svårigheter att realisera. Skulle detta stadgande exempelvis hindra vederbörande malsägande från att i exekutiv väg göra sin skadeståndsfordran gällande under nämnda tid? Beträffande den domstolen tillerkända befogenheten att meddela den dömda föreskrifter, som kunde anses nödiga för hans rättelse och vilka den dömda hade att ställa sig till efterrättelse vid äventyr att straffet eljest verkställdes, erinrade tal. om att domstolen vid domens meddelande i regeln icke ägde den ingående kännedom om den dömda och hans förhållanden, som vore nödvändig för att kunna avgöra, huruvida några föreskrifter borde meddelas, och i så fall vilka. Sådan kännedom vunnas oftast först på ett senare stadium. Vidare kunde ifrågasättas, huruvida man icke borde skilja på villkorligt dömda, som stode under övervakning, och sådana, som icke gjorde detta. Meddelade domstolen föreskrifter, borde den väl även ha i sin makt att kontrollera, att dessa verkligen efterlevdes. Men vem skulle göra detta i det fall, att den dömda icke stode under övervakning? Polisen? Riskerade man icke då att

fä, vad man väl ändock till varje pris borde söka undvika, nämligen en polisövervakning med därav härflytande olägenheter? Tal. ansåg för sin del, att man i fråga om meddelande av föreskrifter åt fullmyndiga personer borde frångå med största varsamhet. Däremot hyste tal. icke några betänkligheter mot att i fråga om unga förbrytare fordra åttlydnad för sådana föreskrifter, som kunde finnas erforderliga för deras rättelse. Här måste ju själva uppfostringssynpunkten bli den dominerande. Men en uppfostran utan lyd-nadsplikt vore en absurditet. Skulle emellertid en dylik uppfostran kunna bli effektiv, fordrades, att den som handhade uppfostringsuppdraget — övervakaren — ägde rätt att, inom den angivna ramen, själv bestämma, vilka föreskrifter i det föreliggande fallet kunde anses erforderliga, den dömde dock obetaget att, i händelse han ansåge sig obehörigen trakasserad, appellera till vederbörande domstol, som ägde att efter omständigheterna upphäva eller jämka av övervakaren meddelad föreskrift. Ansåge man betänkligt, att övervakare över huvud ägde denna makt, kunde en modifikation tänkas åvägabragt exempelvis genom ett stadgande, att domstolen ägde rätt att, vid domen eller sedermera under prövotiden, tillägga övervakaren befogenhet att giva den dömde föreskrift, som övervakaren funne erforderlig för hans rättelse. Uppfyllede den dömde icke de förelagda villkoren eller visade han eljest under prövotiden dåligt uppförande, syntes domstolen i lämpliga fall kunna inskränka sig till att meddela den dömde varning. Icke sällan torde nämligen en inför sittande rätt tilldelad varning vara fullt tillräcklig för att åstadkomma rättelse. I det Thyrénska förslaget lämnades icke någon föreskrift om vem som skulle taga initiativet till förverkandet, resp. varningen. Det naturligaste torde vara, att övervakaren toge initiativet, dock så, att övervakaren ej direkt gjorde framställning i angivna avseende till domstolen utan anlätade vederbörande åklagare som mellanhand, övervakaren likväl obetaget att, där åklagaren ej funne skäl att ingripa, själv hos domstolen göra sådan framställning. Detta innebure visserligen en omgång, men torde vara lämpligt med hänsyn till angelägenheten av att övervakaren icke måtte komma att för den stora allmänheten framstå såsom något slags polis, en uppfattning, som, om den vunno allmännare spridning, kunde komma att väsentligen försvåra övervakningsarbetet.

Strafflags giltighet.

Hovrättsrådet *G. Appelberg* framhöll i fråga om huvudprinciperna i förslagets internationellt-straffrättsliga del (3—10 §§ i 1 kap.), vilken i det väsentliga återgiver nu gällande rätt på området, att då förslaget icke upptager de mestadels befogade begränsningar, som i allmänhet i utländsk rätt göras i personlighets- och realprincipernas tillämplighet å utlandsbrott, detta syntes riktigt och kunde försvaras därmed, att det praktiska behovet av detaljerade regler vore så ringa, att man lämpligen kunde söka korrektivet mot obehörig tillämpning av svensk straffrätt å dylika brott i bestämmelsen om att konungens förordnande fordras för åtal. Att universalprincipen icke fått någon egentlig tillämpning i förslaget, fann tal. befogat.

Vad detaljerna anginge, så ställde sig tal. tveksam till förslagets lösning av frågan om brott, begångna å utländska handelsfartyg i svenskt farvatten, och anmärkte, att förslagets ståndpunkt i fråga om straffande av brottsling, som efter brottets begående växlat nationalitet, innebure en ej tillräckligt motiverad utvidgning av personlighetsprincipen samt föranledde en eljest onödigt särskild bestämmelse (5 §) för dessa sällsynta fall. Regeln i 8 § om svensk straffrätts subsidiära tillämplighet för där angivna fall syntes böra utsträckas att gälla även vissa andra fall. Tal. ifrågasatte, om icke vid konkurrens mellan brott, begånget i Sverige, och utlandsbrott svenska straffrätten borde äga tillämplighet även i fråga om det senare. Bestämmelserna i 10 § syntes allt för långt utsträcka begreppet »begående av brott». Vad däremot anginge förslagets bestämmelser angående verkan av utomlands undergånget straff, måste de givetvis anses lämpligare och rikligare än nuvarande lags regler på området.

Förslagets ståndpunkt i 1 kap. 2 § i fråga om strafflags giltighet i tiden (ett nytt lagbud tillägges tillbakaverkande kraft, även om det innehåller strängare straffbestämmelser än vad förut gällt) ansåg tal. ej böra godkännas. Mot den motivering, som i prof. Traegers uppsats i »Vergleichende Darstellung» givits för en dylik regel och vilken av Thyren åberopats, framhölls särskilt, att denna motivering närmast utginge från att strafflagen endast fullföljde specialpreventiva syften, men att så ju icke vore förhållandet, samt att Traeger underskattade faran av att i politiskt upprörda tider de härskande använde sig obehörigt av en sådan regel för

att komma åt misshagliga motståndare. Redan misstanken, att lagstiftningsmakten kunde sålunda användas, borde man ej låta vinna insteg.

N ö d o c h n ö d v ä r n .

Inledaren, advokaten *E. Lidforss*, betonade till en början, att utkastets bestämmelser om nödvärn i sak om ej i form väsentligen överensstämde med gällande lags stadganden.

Utkastets 4 kap. 10 § hade såsom förutsättning för rätt till nödvärn uppställt ett »omedelbart förestående eller ock påbörjat och ännu icke avslutat straffbart angrepp å enskild rätt«. Emellertid hade i Principerna II sid. 134 gjorts vissa uttalanden, som delvis ej läte sig förena med definitionen i fråga. Så hade den inskränkning gjorts, att nödvärn medgäves allenast vid aktuellt besittningsstörande, och härigenom hade bl. a. uttryckligen uteslutits det fall, då en persons i annans besittning varande egendom hotas av åverkan från den senares sida. Tal. sökte med exempel påvisa det berättigade i att nödvärn även i sådant fall medgäves och betonade, att enligt den nya formuleringen så även skulle komma att bli fallet, ehuru detta, att döma av Principerna, ej avsetts.

Då utkastet som ovillkorlig förutsättning för nödvärnsrätten uttryckligen krävde, att angreppet ej finge vara avslutat, fann tal., att tvekan kunde råda, huruvida det i gällande lag kap. 5 § 10 nämnda fallet, att någon medelst inbrott eller eljest olovligen i n t r ä n g t i annans rum, hus, gård eller fartyg, kunde rymmas under utkastets nödvärnsstadganden. Av ett uttalande av prof. Thyrén i Principerna II sid. 135 fann tal. emellertid framgå, att prof. Thyrén i sak intoge samma ståndpunkt som gällande lag. Till undvikande av missförstånd vore möjligen ett förtydligande påkallat.

Att gällande lags terminologi »hus, rum, gård eller fartyg« i utkastet ersatts med »hemvist« fann tal. ej lämpligt. Vål kunde emot den nuvarande formuleringen invändas, att nödvärn begreppsenligt endast finge utövas mot straffbara angrepp och att ett beträdande av annans fastighet i och för sig ej vore straffbart, men därav ansåg tal. ej ovillkorligt böra följa, att nödvärn ej finge äga rum vid i n b r o t t i hus, som ej vore hemvist eller i obebott fartyg, och att icke

detta nödvärn finge vara absolut, när angreppet skedde nattetid.

Utkastets betonande av att den absoluta nödvärnsrätten endast finge göras gällande till försvar kunde lätt misstolkas därefter, att nödvärnshandlingen finge omfatta endast försvar mot det våld, som angriparen själv för vinnande av sitt syfte eventuellt utövade, och att den angripne skulle sakna befogenhet att genom ett eget angrepp hävda sin ställning och t. ex. återställa hemfriden. Uttrycket »till farans avvärjande« i nuvarande lag ansåg tal. på ett adekvatare sätt giva uttryck åt det förebyggande och därmed initiativgärande momentet i nödvärnshandlingen.

Til sist berörde tal. bestämmelsen om nödfallsrätt i utkastets 11 § och den i 7 § på grund av vissa subjektiva skäl stadgade strafffrihet, som tal. dock ansåg böra utsträckas därefter, att med de uppräknade anhöriga jämställdes trolövad. Det kunde icke rimligtvis begäras, att någon på väg till vigseln skulle på grund av straffhot nödgas avhålla sig från en handling, som på vägen från vigseln skulle vara straffri.

F ö r s ö k.

Borgmästaren *C. Lindhagen* hade redan 1910¹⁾ offentligent uttalat sina betänkligheter mot förslagets då utkomna allmänna principer. Nu kände han en verklig ångest inför detsamma. Det uttalas i motiven önskvärdigheten, att »lagen så vitt möjligt växer fram ur själva rättsåskådningen inom folket«. Detta var ett talesätt bara. Dylika lagförslag äro merendels en konstprodukt, som påtvingas folken. Tal. var övertygad, att en väsentlig ökning av brottsarterna och en allmän höjning af strafflatituderna, vilket var förslagets kärna, stod i rak strid med rättsåskådningen inom folket. Det hela vore byggt på »samhällets åsikt om vad som är för dem farligt«. Straffet bestämmes i storlek efter viljans farlighet enligt nämnda åsikt. Man bör därvid icke visa något pjunk utan med fasthet, ja, en viss hårdhet klämma till, så det känns. Så enkelt är det hela.

Men vad är »samhällets åsikt»? Jo, dessa åsikter bestämmas av majoriteterna, deras meningar av auktoriteterna, och dessas uppfattningar av det »system«, som de fått lära sig och i vilket de fastnat, för att nu ej tala om deras nakna

¹⁾ Socialdemokraten den 4 april 1910.

maktinstinkter. Goethe har uttryckt samma sak på följande verklighetstrognare sätt: »Ingenting är vedervärdigare än majoriteten, ty den består av några få kraftiga föregångare, av skälmar, som ackommodera sig, av svaga, som assimilera sig, och av massan, som linkar efter utan att hava en aning om vad den vill.»

Samhällellens åsikter äro således i mycket grundade på en vedervärdighet. Förslaget böjer knä för detta såsom något obetingat suveränt. Herr Thyrén är nu auktoriteten, en sådan där kraftig föregångare. Han försäkrar, att förslaget är »modernt«. Så linkar massan jurister efter, okritiskt anammade förslagens idé, blott de få göra några erinringar i en eller annan småsak. Saken trumfas sedan igenom på övligt »parlamentariskt« sätt. Och det så kallade folket får som vanligt i generationer lida och strida under ett nytt imperialistiskt tilltag av byråkratien.

Detta samhälle, som kräver så stor vördnad för sina åsikter, bör dock erinra sig, att den så kallade brottslingen är till största delen ett offer för samhällets egna död. Den ekonomiska konkurrensens hänsynslöshet, den grinande fattigdomen samt den ledande funktionarismens formalism, sociala okunnighet och hjärtans hårdhet utgöra en ständig inbjudan till brottslighet eller till revolt mot de åsikter, som skapat och upprätthålla dessa institutioner. Samhället intresserade sig till och med endast obetydligt för att skaffa medborgarne en skaplig bostad, första belingelsen för att förekomma brott.

Det konstanta i strafflagarnas historia vore därför vandringen mot allt större humanitet i utövningen av samhällellens straffrätt. Ingen tid undgår historiens samvete, de manande rösterna: dömer icke. Skall en strafflag beteckna en ny milstolpe i vår kulturutveckling, måste den skära ytterligare bort en väsentlig del av det nedärvda barbariet i straffsystemet. Förslaget hotar att i det väsentliga gå en motsatt väg. Det vidgar klyftan mellan en gudlös statsmakt och förtrampade individer.

Forsökskapitlet är belysande. »Viljans farlighet« påkallar bestraffning av de flesta försök till brott mot samhällellens åsikter. Vår nuvarande strafflag känner ej detta annat än i sällsynta undantag. Thyrén säger, att den bygger på den gamla germanska uppfattningen, att straffet är en hämnd och att därför endast det fullbordade brottet ansetts böra straffas. Det faller honom icke in, att för vår tid gäl-

lande lags ståndpunkt bör betecknas snarare såsom en förlåtelse. Bland exempel på brott, som böra straffas redan på försökets stadium, uppräknas förmögenhetsbrotten. Den heliga äganderätten är således icke nog skyddad, och försök till stöld måste också bestraffas enligt »moderna strafflagar». Likaså förordas till straff även i försöksstadiet »periferiska angrepp mot staten». Vilket härligt kampmedel för alla makthavare mot sanningssökare, vilka måste resa sig mot dåliga åsikter hos samhällena!

Strävandet att låta strafflagen alltmer verka på gränsområdena mellan borttlig tanke och brottlig handling vore ytterst farligt för den medborgerliga friheten. Ett dylikt straffande samhälle påminner om Ane den gamle, vilken offrade den ene efter den andre av sina unga livskraftiga söner för att själv få leva i sin skröplighet.

Förslaget intresserar sig slutligen icke alls för huruvida de, som sålunda skola få makt över medborgares liv, ära och egendom, hava kompetens därtill. Domarekåren rekryteras av personer, som händelsevis haft råd att utbilda sig till yrket för att få ett uppehälle eller vinna en karriär. De tillägna sig i regel en byråkratisk syn på människorna. Och samhället gör ingenting för att bibringa dem åtminstone någon utbildning i samhällslära och social etik. Strafflagen måste därför också vara ett värn för de tilltalade mot lagens handhavare, vilkas vilja icke heller är förstklassig.

Förslaget saknar visserligen icke detaljer av intresse och humanitär innebörd. Dyliga kopparslantar, utkastade till menigheten, bör den icke låta dupera sig av för att svälja det huvudsakliga. Att dödsstraffet borttagits är obetingat bra. Men custodia honesta får ej överskattas och kan vara farlig. Det är endast ett särskilt namn och ett särskilt fängelse, men strafftiden måste vara lika lång, »ty viljan är lika farlig». Herr Thyrén sade i debatten, att domstolarne eljest lätt skulle fria åsiktsförbrytare. Nej, dessa sökte man nog mest komma åt, ty sanningen är alltid »farligast» för »vedervärdiga» samhällsåsikter. Custodia honesta bleve snarare en uppfordran och förevändning att straffa oftare och med längre tids förlust av friheten.

Tal. menade, att vad vi behövde vore sociala omdaningar och icke skärpta strafflagar. Han slutade med den förhoppningen, att ett sådant förslag att ytterligare avdagataga humaniteten i strafflagen ej måtte bifallas. »Svearne tilläto

det ej, och så dog Ane«, heter det i sagan om dennes önskan att få offra sin sista unga livsfrukt.

Utkastets uppställning m. m.

Justitierådet *II. Westring* ville fästa uppmärksamheten därå, att utkastet beträffande språkbehandlingen i visst hänseende stode på en föråldrad ståndpunkt. I utkastet användes nämligen den i juridisk stil förr vanliga metoden att placera predikatet sist i satsen eller åtminstone efter objektet eller predikatsfyllnaden. Tal. erinrade, att denna mot vanligt svenskt språkbruk stridande ordföljd ej förekomme i nyare svenska lagar, och ansåg, att utkastet härutinnan borde undergå rättelse.
